

1. Щодо посилення відповідальності за корупцію

- Питання звучить так: «Чи потрібно запровадити довічне ув'язнення за корупцію в особливо великих масштабах?».

Що може змінити довічне ув'язнення, якщо люди це підтримають?

- У цього питання є декілька складових. Перша – кримінальне покарання має бути таким, щоб потенційні злочинці одразу усвідомлювали: ризики надвисокі. Цього не можна досягти навіть стовідсотковою реалізацією принципу невідворотності покарання. Бо не рідкість, коли корупціонери, навіть визнані судом винними, можуть отримати штраф чи умовний термін.
- Друга складова – це політичний сигнал, який суспільство може дати всьому політичному середовищу. Згадайте, які дискусії починаються, коли пропонується, наприклад, скасувати заставу як запобіжний захід за підозрою у корупції. Багато політиків починають спекулювати на темі прав людини, створюючи суть такої пропозиції. Якщо суспільство скаже, що за особливо значні корупційні правопорушення потрібне покарання навіть у вигляді довічного позбавлення волі, то це одразу вирішує частину дискусій як щодо застави, так і щодо інших питань. Серйозність теми значно збільшується.

Чому для цього потрібне опитування, якщо у вас є монобільшість?

- Як показує практика, монобільшості недостатньо. По-перше, в Україні запрацював Конституційний суд. Судді дуже активно розглядають прийняті закони і скасовують ті з них, які оцінюють як неконституційні. Якщо б монобільшість сама б проголосувала без явно вираженої волі народу, то це означало би, що деякі депутати могли б «організувати» відповідне подання до Конституційного суду. А там вже велике питання – чим би все закінчилось. Тому що багато чого залежить від аргументів у судовому розгляді, від позиції окремих суддів, від вибору між правовими традиціями при розгляді питань кримінального покарання.
- По-друге, винесення такого питання на загальнонаціональне обговорення має фундаментальне політичне значення. Подивіться, як намагаються пройти до влади на цих виборах багато відвертих ділків, що заробили свої статки саме політикою. Якби наприкінці каденції Порошенка Конституційний суд не скасував кримінальну відповідальність за незаконне збагачення, багато хто з теперішніх претендентів на владу у регіонах просто не змогли б балатуватися – вони б сиділи у тюрмі. Тому й потрібно, щоб суспільство сказало, перш за все,

цим людям, що у них немає жодного шансу при владі. Для чого їм влада? Для того, щоб привласнити бюджетні ресурси. Нехай бачать, як змінилося ставлення до них.

Лише за допомогою наявних інструментів Кримінального і Кримінального процесуального кодексів антикорупційні органи та Вищий антикорупційний суд поки не справляються з багатолітньою звичкою деяких осіб до корумпованого способу життя.

- Президент Володимир Зеленський оголосив перше запитання для загальнонаціонального опитування 14 жовтня 2020 року. У цей же день, але шість років тому був ухвалений Закон «Про Національне антикорупційне бюро України». Цим рішенням тодішній парламент відкрив другий фронт захисту нашої держави – від корупції. Ворога не менш підступного, ніж той, який загрожує нам на сході країни. Але чи багато успіхів маємо в боротьбі саме на цьому фронті?
- Ми все ще перебуваємо на початку важкої боротьби з корупційними кланами. Які буквально вбивають перспективи нашої економіки та віру в соціальну справедливість. Роблять державу неконкурентоспроможною.
- На жаль, розбудова антикорупційної інфраструктури роками затягувалася. Злочинці отримували політичне прикриття. А можливості корупціонерів ставити під сумнів діяльність антикорупційних органів прописувалися просто в законах. Саме це в підсумку й дозволило свого часу через Конституційний суд скасувати статтю Кримінального кодексу, якою встановлювалася відповідальність за незаконне збагачення, визнавши формулювання цієї статті таким, що порушувало презумпцію невинуватості особи. Що стало фактично амністією для тисяч корумпованих посадовців і депутатів.
- Після зміни влади у 2019 році антикорупційні органи отримали всі можливості для системної та ефективної роботи. Одним з перших своїх рішень президент Володимир Зеленський доручив міністерству закордонних справ забезпечити НАБУ можливість самостійно співпрацювати з міжнародними партнерами у розслідуванні корупційних злочинів. Фракція партії «Слуга Народу» надала повну оперативну незалежність НАБУ – так зване право на прослуховування. Підкреслюємо: це сталося лише через п'ять років після створення НАБУ. Запрацював у 2019 році й Вищий антикорупційний суд. Без сумніву, все це знакові та вкрай важливі кроки на правильному шляху до справедливості.

- Однак чи побачило нарешті суспільство системні ефективні дії? Чи ухвалення всіх необхідних рішень для ефективної роботи антикорупційної інфраструктури дало нам змогу відзначити той факт, що корупціонери нарешті сядуть за ґрати надовго? Доводиться констатувати, що цього не сталося. Навіть сьогодні, вже не маючи прямого впливу на владу, потужні корупційні персони все одно планують своє повернення, домовляються один з одним та концентрують необхідні ресурси – фінансові, медійні, партійні. Їх цікавить у владі тільки суспільне, бюджетне, те, що вони хочуть привласнити.
- Змінити це може лише справжня воля народу. Кожного разу, коли президент пропонує політичному середовищу зробити більш жорсткою реакцію держави на корупцію, у відповідь отримуємо численні варіанти спекулятивного «ні». Тож тепер запитасмо безпосередньо в народі України. Бо це і є основа нового формату нової країни.

Якщо люди проголосують за це, то чим це закінчиться?

- Усьому політичному класу доведеться рахуватися з такою волею народу. Відповідно, змінювати Кримінальний кодекс і перекладати це у своїй діяльності. Ціна будь-якого корупційного правопорушення для злочинців має значно вирости.

Як це може працювати з нашими судами? Згадайте, наприклад, суддю Кіресва, який незаконно засудив Юлію Тимошенко.

- Ось саме буде дуже ефективною мотивацією для політиків, щоб провести справжню реформу судової системи. Кожен політик – а особливо політики з 20-літнім досвідом заробляння грошей на політиці – буде зацікавлений в тому, щоб український суд був чесним.

Чому ви не звільняєте Ситника, якщо не задоволені боротьбою з корупцією?

- Давайте будемо чесні: НАБУ може працювати нормально тільки рік – фактично від появи Антикорупційного суду та від того моменту, коли монобільшість дала НАБУ повну оперативну незалежність. Тож, несправедливо звинувачувати НАБУ в тому, що корупціонери в період з 2014 по 2019 роки мали усі політичні можливості, щоб блокувати антикорупційні розслідування.
- З іншого боку, час, що минув з осені 2019 року, також важливий. Дійсно, НАБУ – це єдиний орган, якого справді бояться корупціонери. Але ми не бачимо тієї кількості обвинувальних вироків, які мають бути, якщо

дивитися на речі з точки зору справедливості. Чи можна це вирішити тільки через зміну кадрів? Не впевнені. Можливо, потрібно впливати саме на процесуальні, законодавчі речі: посилювати покарання, спрощувати процедури, надавати більше оперативних можливостей НАБУ.

2. Про вільну економічну зону на Донбасі

- Тема другого питання для загальнонаціонального опитування 25 жовтня 2020 року – Донбас, а саме: чи підтримуєте ви створення на Донбасі вільної економічної зони?

Що це означає?

- Коли говоримо про Донбас, маємо враховувати, що станом на сьогодні у Донецькій та Луганській областях є дві частини: підконтрольна державі та тимчасово окупована. Ми обов'язково повернемо Донецьк та Луганськ. Але пришвидшити цей процес і спростити реінтеграцію можна за рахунок створення на Донбасі спеціальних економічних умов. Звісно, якщо це підтримають українці.
- Зрозуміло – спочатку на підконтрольній території. Ці райони наразі переживають значний негативний вплив від війни, що розгорнулася поруч. Тому й потрібно створювати нові мотивації та спеціальні інструменти для залучення на Донбас інвесторів й для зацікавлення людей і бізнесів залишатися працювати саме на цій території, створювати нові робочі місця і утримувати місцевих мешканців від переїзду з Донбасу. Прискорений економічний розвиток з нашої сторони лінії розмежування на Донбасі може бути і наочним аргументом для абсолютно всіх мешканців тимчасово окупованої території обирати саме Україну.
- Усвідомлюємо, що ворожий пропагандистський вплив на частину нашого народу, яка залишається в умовах тимчасової окупації та живе неподалік лінії розмежування, все ще присутній. Також, поки не проведена повна деокупація, яку ми ставимо за мету на переговорах щодо Донбасу в усіх форматах, зберігається ризик ескалації. Відповідно, залучення на Донбас провідних компаній, підживлення економічного розвитку можуть стати також інструментом демонтажу будь-якого впливу окупаційної сили. Та додатковим аргументом для світових

держав допомагати Україні, захищаючи роботу вже й своїх компаній на Донбасі. Спеціальний найлояльніший підхід до оподаткування, принципово найкомфортніші умови державного нагляду за бізнес-діяльністю – це може допомогти українському Донбасу. Спочатку вільному, а потім і звільненому.

- Вирішення цього питання залежатиме від участі громадян в опитуванні 25 жовтня. Такий формат голосування людей щодо питань загальнонаціональної важливості не може мати прямих юридичних наслідків. Але його політична вага буде такою, що у середовищі політиків не зможуть ігнорувати вибір народу. Яким буде цей вибір – залежить від кожного учасника голосування.

Що конкретно означатиме створення вільної економічної зони? Які привілеї отримають компанії на цій території?

- Повертаючись до того, що запропонований президентом формат опитування не матиме прямих юридичних наслідків, можна зробити висновок, що конкретне визначення змісту такої вільної економічної зони все одно залишиться за парламентом. Якщо українці проголосують за позитивне вирішення цього питання, політикам залишиться виробити конкретний правовий зміст його вирішення. Це буде завдання для широкої парламентської дискусії, яку не варто підміняти вангуванням у телестудіях.
- За загальним правилом, вільна економічна зона – це частина території держави, на якій встановлюються і діють спеціальний правовий режим економічної діяльності та порядок застосування і дії законодавства цієї держави. На території вільної економічної зони запроваджуються пільгові митні, валютно-фінансові, податкові та інші умови економічної діяльності національних та іноземних юридичних і фізичних осіб. Створення таких зон має на меті залучення іноземних інвестицій, активізацію спільно з іноземними інвесторами підприємництва для нарощування експорту товарів і послуг, поставок на внутрішній ринок високоякісної продукції, впровадження нових технологій, ринкових методів господарювання, розвитку інфраструктури ринку, поліпшення використання природних і трудових ресурсів, прискорення соціально-економічного розвитку держави.

Конституція прямо забороняє виносити на референдум питання про податки. Ви ж фактично виносите на голосування саме це питання.

- Конституція містить таку заборону для референдумів саме тому, що референдум має особливе значення як форма безпосередньої

демократії. Рішення референдуму повинно мати прямі юридичні наслідки, інакше його сенс нівелюється. У форматі ж опитування, яке ініційоване президентом Володимиром Зеленським, ми прагнемо засвідчити думку народу, не спотворену вузькими інтересами окремих політичних кланів. Голосування у форматі опитування не матиме прямих юридичних наслідків та такого значення, яке надане референдуму Конституцією. Але політичний вплив рішення народу буде достатньо вагомим, що політики не могли його ігнорувати.

Це ж ви реалізовуєте ту саму ідею, яку пропонував Вітольд Фокін? То його заяви таки погоджувалися на вищому рівні?

- У жодної людини не може бути особистого копірайту на цю ідею. Вона обговорювалася давно і озвучувалася багаторазово. З цього приводу вже висловлювалися експерти, журналісти, дипломати, політики та інші особи, залучені в тому чи іншому форматі до вироблення державних рішень. Тепер своє слово матиме можливість сказати суспільство – чи погоджується народ з тим, щоб рухатись в напрямку реалізації ідеї створення на Донбасі вільної економічної зони та, відповідно, концептуальної зміни підходу до відновлення і реінтеграції Донецької та Луганської областей.

Що можуть зрозуміти звичайні люди в такому питанні про економічну політику? Чому ви задаєте таке складне питання всьому народові?

- Дуже дивно, але й показово, що наші опоненти з таким презирством ставляться до українців, припускаючи, що нібито хтось щось не зрозуміє. Наша держава є демократичною і ніхто не має права привласнювати процес прийняття важливих для всього народу рішень або вирішувати, хто здатний і хто не здатний говорити своє слово з питань загальнонаціонального значення. Однак, розуміємо, що це типово для старих політиків – думати, що тільки у них є право вирішувати все за увесь народ.
- Як на виборах голос кожної людини є рівним, так і в такому опитуванні рішення усіх виборців є однаково важливими. Тому ми й запропонували цю форму народовладдя – формат опитування, суміщеного з проведенням виборів. Це дозволить засвідчити думку активної частини суспільства, яка бере участь у голосуванні на виборах, з питань, які мають стратегічне значення для держави.

Чому ви дозволяєте це Донбасу? Це ж потім захочуть і Одеса, і Запоріжжя, і усі інші регіони.

- Донецька і Луганська область переживають війну – реальні бойові дії, які забрали тисячі життів, завдали багатомільярдних втрат та змусили більш ніж півтора мільйони українців залишити свої домівки, ще декілька мільйонів – залишили на окупованій території. Це абсолютно інший виклик, ніж є ще десь в Україні. Тому прирівнювати потреби Донецької та Луганської областей в контексті відновлення до ситуації в інших регіонах є аморальним і повністю нелогічним.
- Інструмент вільної економічної зони на Донбасі може допомогти у подоланні наслідків війни, реінтеграції двох частин Донбасу – вільної та тієї, яка буде звільнена, а також у створенні нових мотивацій для людей залишатись жити і працювати в Донецькій та Луганській областях.

Ви просто взяли рішення, які вже пропонувалися Медведчуком.

- Диявол завжди у деталях. Пропозиції можуть звучати схоже, але мають зовсім різний зміст. Ми прекрасно розуміємо, що пропонується такими політиками, – фактично легалізація умов окупації. Ми йдемо принципово іншим шляхом – в українських інтересах. Спочатку пропонуємо поширити цю систему на вільну частину Донбасу, а потім – після деокупації – і на звільнену частину.
- Українська держава не відмовляється від контролю на цій території. Там діятимуть наш Кримінальний кодекс та інші нормативні акти. Але може бути значно спрощений економічний порядок життя. Звісно, якщо українці за це проголосують.

Мінські домовленості вже гарантували особливий порядок в тому числі й економічного життя на Донбасі. Що вам ще потрібно?

- Так, дійсно, Порошенко погодив такі умови Мінських домовленостей, які включають в тому числі й соціально-економічні преференції для ОРДЛО. Наприклад, серед умов «Мінська»:
 1. «Можливість для центральних органів виконавчої влади укладати угоди з відповідними органами місцевого самоврядування щодо економічного, соціального і культурного розвитку ОРДЛО».
 2. «Держава надає підтримку соціально-економічному розвитку ОРДЛО».
 3. «Сприяння з боку центральних органів влади транскордонному співробітництву в ОРДЛО з регіонами Російської Федерації».
- Такі погоджені Порошенком умови фактично є замахом на проголошення автономії частини Донецької та Луганської областей. Ми

ж хочемо встановити цивілізований формат економічного життя для цього регіону і пропонуємо українцям підтримати цілком легальний, прозорий та сучасний інструмент вільної економічної зони.

Якщо Порошенкові будуть розганяти зраду:

- Сам Петро Олексійович ще у 2014-2015 роках заявляв про наміри дати Донбасу саме такий цивілізований інструмент для економічного відновлення. Наприклад, Порошенко восени 2014 року: *«Міжнародний валютний фонд, який буде наповнюватися в тому числі і за участю іноземних партнерів, повною мірою забезпечить відновлення інфраструктури Донбасу за умови відновлення там української влади, миру, спокою і безпеки. З часом запропоную парламенту ухвалити закон про створення там вільної економічної зони із спеціальним режимом торговельних відносин з Євросоюзом та Росією»*. У 2015 й у наступних роках Порошенко повторював цю обіцянку. Але він і в цьому обманув українців. Можливо, навіть обманув двічі: спочатку обіцяючи вільну економічну зону для Донбасу, а потім провокуючи своїх прихильників виступати проти такого інструменту.

3. Про скорочення депутатів до 300

Чому потрібно запитати про скорочення кількості депутатів?

- Дискусія про зменшення кількості депутатів Верховної Ради ведеться ще з серпня 2019 року, коли президентом Володимиром Зеленським на виконання передвиборчої програми був ініційований відповідний законопроект. Він вже попередньо проголосований парламентом і отримав позитивний висновок Конституційного суду. Тепер потрібно 300 голосів, щоб внести зміни до відповідної статті Конституції. Лише силами фракції «Слуги народу» це неможливо зробити – потрібна підтримка інших фракцій та груп.
- Поки що старі політики не «горять бажанням» скоротити кількість депутатських мандатів. Вони використовують мандати як винагороду, записуючи до списків партій своїх багаторічних попутників та й навіть родичів. Також вони розглядають депутатство як свій пожиттєвий привілей, не збираючись скорочувати можливості для себе і для своїх близьких отримувати «корочку» депутата. Тому й потрібна чітка воля народу, яка покаже старим політикам, що варто зменшувати кількість політичного шуму і збільшувати якість політичної роботи. Якщо люди скажуть «так», жоден політик – скільки би у нього не було

фінансового, медійного або партійного впливу – не зможе заперечити волю народу. Саме тому президент запропонував виборцям сказати своє слово і остаточно переконати старих політиків, що не варто чіплятись за більшу кількість мандатів у Верховній Раді.

- В Україні відбулась глибока реформа децентралізації. Це означає, що на місця були передані як більші повноваження, так і фінансові можливості для їхньої реалізації. Відповідно, після зміни балансу між центральною та місцевою владою виникла потреба й у більшій концентрації фаховості на рівні національного парламенту. Стара завелика кількість народних депутатів України породжує спокусю для численних гравців із довгою корумпованою особистою історією дарувати місця у списках партій як винагороду за багатолітнє попутництво. Вважаємо, що депутатський мандат не може бути винагородою. Зменшення кількості народних обранців позначиться позитивно на якості представництва інтересів виборців. Зросте конкуренція за депутатський мандат, що матиме наслідком нову більшу фаховість Верховної Ради.

Чи порушує це скорочення демократичні стандарти представництва?

- Деякі опоненти влади стверджують, що існують загальні демократичні стандарти для формування представницьких органів – з певною кількістю депутатів на певну кількість населення. Але якщо поглянути на факти, то можемо побачити, що у світі не існує якоїсь ідеальної системи, яка використовується всіма як стандартна.
- Наприклад, у Південній Кореї, населення якої близько 51 мільйону, у парламенті 300 депутатів. Це дозволяє ефективно представляти інтереси виборців і будувати державу, поки що значно успішнішу, ніж наша. У багатьох європейських країнах – наприклад, у сусідній Польщі або у Франції – діють двопалатні парламенти. У деяких країнах була традиційно великою кількістю депутатів – наприклад, в Італії: у двопалатному парламенті майже 1000 обранців (630 депутатів і 315 сенаторів). Але й там пішли на скорочення: у вересні цього року провели референдум, на якому італійці більшістю голосів (близько 70% від тих, хто прийшов на дільниці) проголосували за скорочення нижньої палати до 400 депутатів і сенату до 200 місць.
- Отже, українська практика може будуватися, виходячи з реальних національних потреб і фактів діяльності парламентів різних скликань. Якогось обов'язкового для всіх демократій орієнтиру – не існує.

Для чого потрібно ставити це питання?

- Це питання суто медичне. Йдеться тільки про препарати медичного характеру, які не обхідні людям, що переживають біль – часто такий великий, що доводить до самогубства, тривожні та депресивні стани, посттравматичний стресовий розлад – зокрема й у військових після фронту. За попередніми підрахунками, це потрібно для близько двох мільйонів наших громадян, чиї страждання можна зняти або значно полегшити завдяки цьому рішення.
- Протягом 2010-х років у багатьох цивілізованих країнах була суттєво переглянута державна політика щодо канабісу – зокрема, його медичної форми. У результаті, станом на сьогодні лікувальні препарати на основі канабісу доступні у таких країнах, як Канада або Австралія, Сполучені Штати або Польща, Нова Зеландія або Литва. Українці на території цих та десятків інших держав вже зараз можуть скористатися принципом «канабіс – це ліки», але на території нашої держави це – повністю нелегально. Проте, суспільна дискусія щодо медичного канабісу відбувається і в Україні.
- Політичних суперечок, телеефірів та публікацій з цієї теми щороку стає дедалі більше. Були й намагання зареєструвати відповідні законопроекти у Верховній Раді, які могли б поширити і у нашій країні практики використання медичних препаратів на основі канабісу.
- Аргументи прибічників цієї ідеї відомі: коноплі без наркотичного ефекту можуть використовуватися як ефективне і легке знеболювальне, що особливо важливо для людей з онкологічними захворюваннями, які змушені, поки канабіс залишається нелегальним, рятуватися за допомогою набагато важчих для організму препаратів. Також застосування медичної марихуани у державах, які це вже дозволили, демонструє її ефективність при депресіях, посттравматичному стресовому розладі, що є важливим для військовослужбовців, які повертається додому з війни. А також при низці інших станів та захворювань.
- Аргументи опонентів цієї ідеї також відомі. Вони наголошують на тому, що під виглядом медичних препаратів на основі канабісу можуть розповсюджуватись наркотичні засоби і психотропні речовини. Але ефективною є та держава, яка нівелює ризики та використовує з користю для народу усі можливості, які існують.

- Коли людина здорова, від цієї теми легко відхрещуватись. Але набагато складніше тим, хто змушений шукати нелегальний шлях до препаратів на основі канабісу для того, щоб допомогти своїм родичам, які страждають від болю, пов'язаного з онкологічними захворюваннями. Україна може відкрити цивілізований і сучасний шлях для полегшення певних хворобливих станів, як це вже зробили в багатьох цивілізованих державах.
- Медичні препарати на основі канабісу позбавлені будь-яких проявів наркотичного ефекту. Це – принципово не наркотик. Застосування таких препаратів на відміну від традиційних знеболюючих та інших препаратів, що станом на сьогодні дозволено використовувати в Україні, може досягати позитивного ефекту для організму швидше й без побічних ефектів та інших тяжких наслідків, без звикання.
- Вважаємо несправедливим залишати вирішення цього питання тільки політикам. Без чітко вираженої думки народу відповідна дискусія може тривати ще багато років, не виходячи на рівень прийняття рішень. Саме тому президент Володимир Зеленський запропонував це питання щодо легалізації канабісу в медичних цілях – для зменшення болю у важких хворих.
- **Українці в Канаді, в половині штатів США, в Австралії, вже й в Польщі та в багатьох інших країнах Євросоюзу можуть отримати легальний доступ до медичних препаратів на основі канабісу. Тож, пропонується вирішити і нашим громадянам: чи буде правильним дозволити використання таких препаратів і в Україні.**
- Так само, як і абсолютно різні країни від Канади до Польщі, від Хорватії до Ізраїлю, від двох десятків штатів США до Чехії, Україна зможе проконтролювати легальний обіг таких препаратів. Якщо хтось стверджує, що це буде неможливо зробити в Україні, то такі твердження можна розцінювати лише як відверте приниження нашого народу. Ми точно здатні забезпечувати все те ж саме, що робиться в інших цивілізованих державах.

Чому для цього ваша ж монобільшість і ваш Уряд просто не прийняли відповідні закони та постанови?

- Не варто політизувати це питання. Якщо з такою пропозицією у парламенті вийшла б якась одна фракція – якою б вона не була, – то це автоматично створило би спокусу для всіх інших фракцій та груп виступити «проти» лише для того, щоб перехопити опонуючий настрій у суспільстві. До того ж, це рішення об'єктивно може бути дуже незвичним

для України. Отже, потрібно, щоб воно приймалося у найширшій дискусії. Залучення народу до вирішення цього питання є абсолютно демократичним і морально виправданим кроком.

Навіщо потрібні препарати з канабісу, якщо вже є інші знеболювальні?

- Усі препарати мають різний ступінь впливу на організм. Коректніше буде коментувати фахівцям, але, наприклад, препарати на основі опіатів набагато більш небезпечні, в тому числі можливим звиканням. Саме тому цивілізовані країни й переходять на використання медичних препаратів на основі канабісу.

Чи готові ми на повний легалайз марихуани?

- Це питання не стоїть в порядку денному в жодному з форматів. Якщо й навіть деякі країни це вже зробили, це сталося нещодавно, тому й потрібно подивитись на практику та наслідки. В Україні про це не йдеться.

СТРАНА.UA

5. Будапештський меморандум

Що саме мав на увазі президент, ставлячи питання про Будапештський меморандум?

- Це питання про глобальне значення невиконання державами-підписантами зобов'язань по відношенню до нашої держави.
- Питання від президента звучить так: «Чи потрібно Україні підняти сьогодні на міжнародному рівні питання: або всі підписанти меморандуму виконують взяті на себе зобов'язання, або ніхто?».
- **Ми не говоримо про якісь плани по відновленню ядерного арсеналу.** Таких планів немає. Але ігнорування безпекових зобов'язань перед Україною поставить під сумнів для будь-якої іншої держави світу вагу підписів і обіцянок представників держав-гарантів за Будапештським меморандумом. Хто тоді буде виконувати інші подібні домовленості? Ігнорування зобов'язань держав-підписантів за Будапештським меморандумом перед Україною ставить під сумнів увесь корпус

міжнародних договорів щодо нерозповсюдження та контролю над зброєю масового ураження.

Що конкретно було порушене Росією за Меморандумом?

- Меморандум про гарантії безпеки у зв'язку з приєднанням України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї, підписаний у Будапешті 5 грудня 1994 року, став одним з найбільш недооцінених документів, створених у буремних 1990-х роках на руїнах СРСР.
- Зміст цього документу полягає в тому, що Україна, відмовляючись від третього за потужністю ядерного арсеналу у тогочасному світі та, відповідно, роблячи найбільший після Другої світової війни вклад у глобальні мир та безпеку, отримала гарантії від провідних військових потуг світу у непорушності своєї безпеки та існуючих кордонів. Підписанти Меморандуму не тільки підтвердили їх зобов'язання не використовувати проти України ядерну зброю, але також:
 - у пункті 2 Меморандуму підтвердили їх зобов'язання утримуватися від загрози силою чи її використання проти територіальної цілісності чи політичної незалежності України, і що ніяка й інша зброя ніколи не буде використовуватися проти України,
 - у пункті 3 Меморандуму підтвердили їх зобов'язання згідно з принципами Заключного акта Наради з безпеки та співробітництва у Європі утримуватись від економічного тиску, спрямованого на те, щоб підкорити своїм власним інтересам здійснення Україною прав, притаманних її суверенітету, і таким чином отримати будь-які переваги.
- Аналізуючи Будапештський меморандум, приходимо до висновку, що безпекові гарантії щодо України були порушені ще задовго до 2014 року. До прикладу, мало місце відоме прикордонне протистояння у 2003 році в конфлікті навколо острова Тузла, що загрожувало територіальній цілісності України. Не менш небезпечними можна вважати так звані «газові війни», які є проявом усвідомленого економічного тиску, спрямованого на те, щоб підкорити своїм власним інтересам Україну.
- Світ не відреагував належним чином на такі порушення зобов'язань одним з підписантів Меморандуму – Росією, які наростали з роками, призвівши у підсумку до прямої збройної агресії.

Для чого нам актуалізація цієї теми? Чого ми хочемо досягти?

- Враховуючи те, що залишається актуальним глобальне завдання з нерозповсюдження ядерної зброї, а також зі створення нових міжнародних документів, що гарантуватимуть безпеку окремих держав у разі відмови від ядерної зброї або намірів по її виробництву, констатуємо, що потрібна й актуалізація положень Будапештського меморандуму. Його подальше невиконання може заблокувати досягнення нових дипломатичних рішень у сфері глобальної безпеки.
- Враховуючи довготривалість порушення однією з держав-підписантів її зобов'язань, підтверджених у Меморандумі, наполягаємо на необхідності спільної роботи інших держав-гарантів для відновлення безпеки та територіальної цілісності України.
- Таким питанням у загальнонаціональному опитуванні президент пропонує підкреслити, що це не є позицією однієї з політичних команд в Україні – команди влади. Це може бути загальнонаціональною позицією, що значно сильніше. Нашій державі потрібен мандат від народу для того, щоб звертатися до держав-підписантів Меморандуму за виконанням їх зобов'язань.

Актуалізація положень Меморандуму важлива з точки зору боротьби за повернення тимчасово окупованого Криму.

- За п'ять років від 2014 року тодішньою українською владою фактично нічого не робилося для підготовки деокупації Криму. Ще й були розведені у переговорах Кримський та Донбаський кейси. Актуалізація положень Будапештського меморандуму може дозволити нашій державі поновити втрачені за той час можливості, створивши значно міцніші переговорні позиції разом – по Донецьку, Луганську і Криму.

Якої реакції ми очікуємо від світу?

- По-перше, давайте дочекаємось, що скаже народ. Наскільки великою може бути підтримка у саме цьому питанні. По-друге, ми повинні використовувати всі інструменти для боротьби за наш суверенітет і відновлення територіальної цілісності України. Звернення до держав-підписантів за Меморандумом означатиме або їх обов'язок робити більше для України або маніфестацію перед усім світом, що їх підписи нічого не варті.

Що відповідали представники країн Заходу з цієї теми раніше?

- Представники західних країн у неформальних бесідах постійно наголошують на різниці між словами «запевнення» та «гарантії». Нібито з

Їх сторони малося на увазі, що вони дають запевнення як реакцію меншу, ніж чіткі гарантії, які зобов'язували їх до втручання. Але ж всьому світу прекрасно зрозуміло, що це не більше, ніж казуїстика. Вони виправдовують те, що не використали інструмент Меморандуму навіть на формальному рівні, не зібравши ані консультацій ані якимось інакше відреагувавши саме за Меморандумом. До того ж, зобов'язання держав-підписантів мають значно більшу вагу, ніж суперечка щодо значення того чи іншого слова. Увесь світ буде уважно дивитися на реальне ставлення держав до Будапештського меморандуму.

Що відповідали представники Росії?

- Позиція Росії постійно трансформувалася. До 2014 року там про Меморандум зазвичай не згадували. Потім почали говорити, що нібито на Майдані унаслідок революції виникла зовсім інша держава, з якої вони нібито нічого не підписували. Це було антиправове трактування. Пізніше вони почали говорити, що обіцяли тільки не застосувати проти України ядерну зброю. Також бувають відповіді на кшталт того, що цей Меморандум не був ратифікований парламентами, тож нібито не має юридичної сили. Однак це також антиправове трактування. Меморандум відображає міжнародну угоду, яка була реально укладена і виконана. Якщо держави-підписанти на очах всього світу це заперечують, то це означає, що жодна інша держава ніколи вже не довірятиме підпису та запевненням або гарантіям таких держав.

Важлива ремарка:

- Ініційоване президентом загальнонаціональне опитування не тотожне референдуму. Результат голосування 25 жовтня 2020 року у форматі такого опитування не матиме прямих юридичних наслідків. Застосування такої форми безпосередньої демократії потрібне для того, щоб зафіксувати волю народу і вже з цим політичним мандатом вибудовувати державні позиції.